

Biblioteket och den politiska anat

Mikael Reberg

Interaktivitet som ständigt påbjuder och registrerar aktivitet kan reducera utrymmet för kreativa former av utrymmet för kreativitet och eftertänksamhet utanför de digitala arenorna.

Bibliotek har en viktig uppgift i frågan om informations- och kommunikationsteknik (IKT). Teknikutvecklingens janusansikte är sådant att å ena sidan blir ny teknik allt mer tillgänglig för allt fler grupper i samhället. Å andra sidan kan de grupper som av olika anledningar står i utvecklingens skugga hamna allt mer på efterkälke. Informations- och kunskapsklyftan riskerar öka mellan de som har och kan använda tekniken och de som vare sig har eller kan.

Det senare gäller inte minst en stor grupp äldre svenskar. Enligt World Internet Institute är idag ca 1,3 miljoner äldre svenskar att betrakta som icke-användare av Internet. Den digitala klyftan är alltså fortfarande betydande. Det är uppenbart att biblioteken här kan utgöra en viktig resurs för information och lärande både om och med IKT.

Men vad innebär egentligen nyare och samtida teknik som IKT? Medieforskaren Marshall McLuhan menade att det bara är efter tid och användning som det blir tydligt vad teknik innebär för samhället. Mediefilosofen Vilém Flusser menade tvärt om. Det är vid introduktionen av ny teknik som teknikens särskilda karaktärsdrag och dess konsekvenser är uppenbara. Efterhand tekniken blir ett naturligt inslag i vår vardag så förlorar vi den kunskapen.

Oavsett vilken av dessa tänkares idéer som ligger närmast sanningen, så kan vi åtminstone dra slutsatsen att det är viktigt att ständigt ompröva våra antaganden om teknik. Det är viktigt att vi förhåller oss reflexiva till teknik i vår tekniska vardag.

Teknik

Ofta ser vi på teknik som separata enskildheter (mobiltelefonen, datorn, Internet, databasen

osv.). Det är givetvis ett begränsat sätt att förstå teknik. Teknik har i sin grundläggande betydelse *systematisk behandling* som kärna och dess etymologiska ursprung är det grekiska ordet *tekhne* som betyder konst eller hantverk. Det gör att teknikbegreppet måste förstås som mer omfattande än bara tekniska artefakter.

Vi kan se att teknik omfattar flera aspekter. Vi kan dels identifiera en uppsättning *objekt* som kan ses som tekniska. Dels kan vi betrakta teknik som något som innefattande tekniska *metoder och aktiviteter*. Vidare kan teknik referera till någon form av social *organisation* där produktion och distribution på ett rationellt sätt planeras och genomförs.

Exempel på den första aspekten är skruvmejseln, ångmaskinen eller för den delen datorn. Exempel på den andra är snickarens kunskaper i att bygga ett hus, programmerarens kunskaper om argumentens syntax eller den forskningsmetod vetenskapsmannen använder för att samla in och bearbeta sina data. Exempel på den tredje aspekten kan vara fabriken, forskningsinstitutionen eller skolan.

Biblioteket

Biblioteket kan ses som ett tekniskt rum som berörs av alla dessa teknikens aspekter.

Vid många bibliotek erbjuds digitala arenor, inte sällan i samarbete med sk lärcentra. De digitala arenorna är utformade för att erbjuda kunskap och upplevelser i olika former, skapa uttrycksmöjligheter och förutsättningar för engagemang och dialog. Här sammanlänkas tekniska objekt med tekniska aktiviteter i ett tekniskt organiserande.

Interaktivitet

Ett centralt inslag i sådana digitala arenor för

informationsresurser och lärande är också tanken om flexibilitet. Det tar sig uttryck i olika former av IKT-lösningar, ofta uttryckt i termer av dialog eller interaktivitet. Det flexibla lärandet fungerar som ett krav på, och blir en förutsättning för interaktivitet. Interaktivitet utlovar i sin tur möjligheter till flexibilitet. Det flexibla lärandet understryker även den enskilda individens möjligheter att göra egna aktiva val vad gäller informations- och kunskapspreferenser.

Diskussionen om det flexibla lärandets möjligheter utgår inte sällan från en föreställning om det interaktiva som något pedagogiskt optimerande och frigörande. Interaktivitet är något som frigör den studerande från en underordnad position i en disciplinerande hierarki där en auktoritet kontrollerar och har makt över kunskapen. Denna auktoritet styr över den plats och den tid vari lärandet ska äga rum.

IKT och interaktivitet tillhandahåller förvisso frigörande möjligheter. Men IKT är inget allena saliggörande. IKT kan även omfatta ett slags *politisk anatomi* à la Michel Foucault.

Om tanken med interaktivitet är att styra och förhöja aktiviteten och engagemanget hos den lärande så innebär det även att den lärande blir en del av ett vidare tekniskt organiserande som har politiska karaktärsdrag.

Interaktiva medborgare

Att vara medborgare i ett kunskapssamhälle och ett samhälle genomsyrat av teknik kräver en aktiv individ och ett aktivt deltagande. IKT och de interaktiva lösningarna kan ses som en politiskt uppfostrande funktion för detta. Som medborgare ska vi vara interaktiva med flera samhällsaktörer. Som

konsument förväntas vi ha en aktiv relation med näringslivet och som god demokrat ska vi ha aktiva relationer med samhällets offentliga institutioner. Interaktiv teknik uppmanar oss här till aktivitet och handling.

Samtidigt utgör våra aktiviteter och beteenden i de tekniska systemen basen för studier av och datainsamling om oss. Denna registrering och insamling gör att IKT-lösningarna kan utvecklas, förfinas och anpassas till våra beteenden och vanor men även att nya metoder för att anpassa och träna våra beteenden och vår aktivitet kan utvecklas.

Även om vi med IKT kan korrigera flera traditionellt hierarkiska metoder för lärande så finns alltså en risk med ett alltför naivt förhållningssätt till det interaktivitas möjligheter. Vi får inte glömma att interaktivitet som ständigt påbjuder och registrerar aktivitet också kan reducera utrymmet för kreativa former av passivitet samt utrymmet för kreativitet och eftertänksamhet utanför de digitala arenorna.

En medvetenhet om också dessa teknikens aspekter är viktig i bibliotekens arbete med att överbrygga den digitala klyftan.

Mikael Reberg arbetar som koordinator vid Lärande- och Resurscentrum i Sundsvall, en enhet inom Mittuniversitetets bibliotek, bland annat med utbildningsstrategi inom e-lärande och ett digitalt campus. Doktorand i medie- och kommunikationsvetenskap.

Detta verk är licensierat under Creative Commons
Erkännande-Icke-kommersiell-Inga bearbetningar 2.5
Sverige licens. För att se en kopia av denna licens, besök
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/se/>
Verket har publicerats i www.globalarkivet.se.